Ramsaday College

Department of Sanskrit

Study material for Sanskrit General Sem-V

Paper-DSE-1 Section-C Unit-II

Prepared by- Dr. Chaitali Kanjilal

सत्त्वगुणः

श्रीमद्भगवद्गीतायाः गुणत्रयविभागयोगः इति चतुर्दशोऽध्याये सत्त्वगुणस्य स्वरूपम् व्याख्यातम्। गुण प्रकृतेः परिणामः। स च त्रिविधः- सत्त्वरजस्तमश्चेति। प्रकृतिसम्भवाः गुणाः देहे अव्ययं देहिनं निबध्नन्ति। उच्यते-

सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसम्भवाः।

निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम्।।

गुणत्रयेषु सत्त्वं नाम प्रथमः गुणः। सत्त्वं निर्मलत्वात् स्फटिकमणिरिव प्रकाशकम् अनामयं निरुपद्रवम्। तत् सुखसङ्गेन ज्ञानसङ्गेन च देहिनं बध्नाति-

तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात् प्रकाशकमनामयम्।

सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन चानघ।।

सत्त्वं सुखे संश्लेषयति। अस्मिन् आत्मनो भोगायतने देहे सर्वेषु उपलब्धिसाधनेषु श्रोत्रादिकरणेषु द्वारेषु यदा अन्तःकरणस्य बुद्धेः वृत्तिः प्रकाश उपजायते तदा ज्ञानप्रकाशेन लिङ्गेन सत्त्वं विवृद्धम् उद्भूतम् इति विद्यात्-

सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाश उपजायते।

ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्युत।।

****